

zaradi konkurence pri natečajih oblikovalce veliko bolj cenili. Kolekcije so bile tako še bolj očitno avtorska dela in tega so se zavedali tudi kupci.

Danes deli finsko steklarstvo podobno usodo kot drugod po svetu. Tovarne propadajo, obrati se združujejo. Nekatere med njimi, tudi najbolj poznana Iitala, najemajo oblikovalce od drugod, le redko domače. Zato ni naključje, da oblikovalci sodelujejo s tujimi steklarnami, med njimi tudi trije najpomembnejši sodobni oblikovalci, namreč Anu Penttinen, Mikko Laakkonen in Markku Salo, ki sodelujejo z eno največjih steklarn na svetu, s turško steklarno Paşabahçe.

Ob zmanjševanju števila tovarn in ob vedno manjši proizvodnji pa je nastal svojevrsten paradoks. Kar je izginjalo v serijski proizvodnji, je cvetelo v unikatnem oblikovanju. Vedno več oblikovalcev stekla se je ukvarjalo in se še ukvarja s kiparstvom v steklu in z ustvarjanjem unikatnih izdelkov.

Propadanje steklarstva so na Finskem poskušali zaječiti na različne načine. Tako so z ustanavljanjem novih visokih šol, prenovi študijskih programov in celo z uvedbo doktorskega študija oblikovanja stekla poskušali stimulirati domačo industrijo. Drugi način je bil promocija domačega oblikovanja stekla. Tu je imel in ima še vedno zelo pomembno vlogo Finski muzej stekla.

Za razstavo – njena prva postaja je bil Narodni muzej Slovenije – so v muzeju od prvotnih 120 oblikovalcev izbrali 63 najpomembnejših. Iz običajnega razstavnega izbora, kot ga lahko srečamo na marsikateri razstavi oblikovanja, je izstopal predvsem velik delež mladih oblikovalcev, tudi tistih, rojenih po letu 1985, ki svojo oblikovalsko pot pravzaprav šele začenjajo. Zanje je predstavitev v tujini zlata vredna priložnost, še zlasti, če upoštevamo, da so bili izbrani po istih kriterijih kot njihovi starejši kolegi.

Na razstavi so bile zastopane različne usmeritve v finskem umetniškem oblikovanju stekla in industrijskem oblikovanju. Za *hommage* klasičnemu obdobju finskega stekla so bili v dveh vitrinah razstavljeni predmeti, izdelani v tradiciji funkcionalizma. Med njimi so prevladovali tako imenovano reciklirano steklo, ki tu nastopa v drugem pomenu, kot ga poznamo v vsakdanjem življenju, kjer ta izraz označuje steklo z veliko vsebnostjo steklenih črepič, ki so sicer vedno del steklene mase, a v manjšem razmerju. Reciklirano steklo je bilo na razstavi mišljeno tako, da oblikovalec iz že izdelanega predmeta, na primer steklenice, s tehniko pred lučjo oblikuje nov izdelek, na primer vazo, kozarec, svečnik.

Preostalo gradivo je bilo glede na naše izkušnje s skandinavskim oblikovanjem nenavadno, celo presenetljivo. Preproste oblike in zamolklo barvno lestvico je tudi na Finskem zamenjala množica nenavadnih oblik, barv in struktur. V finskem steklarstvu sta barvitost in slikovitost prevladali, ko so nekatere steklarne povabile k sodelovanju italijanske, predvsem muranske mojstre. Ti so na Finskem uvedli stare beneške tehnike oblikovanja stekla.

Poleg uporabnega stekla je bilo na razstavi precej tako imenovane študijskega stekla – to so artefakti, ki nastajajo v ateljejih in ne v velikih tovarnah, in umetniškega oblikovanja stekla oziroma kiparstva v steklu. Med komercialnimi izdelki so nemara najbolj znani ptiči Oive Toikka. Znana je anekdota, da jih umetnik izdeluje le zato, ker dajejo kruh steklarjem, saj so zbirateljski kosi in se zato zelo dobro prodajajo.

Sodobno finsko steklo zadnjih petih let je bila nedvomno razstava, ki nas je presenetila z nenavadnimi oblikami, barvami in tehnikami. Prav zato si jo je vredno zapomniti. Morda bomo z vedenjem, ki nam ga je posredovala, bolj cenili tudi sodobno slovensko oblikovanje stekla, ki ni na nič nižji ravni.

VRABČEK FIRBČEK ODKRIVA STARE POKLICE

Interaktivna potujoča razstava

Interaktivna razstava ilustracij Irene Gubanc Vrabček Firbček odkriva stare poklice, ki je gostovala na različnih lokacijah v Sloveniji (v Galeriji Loterije Slovenije, Galeriji Meduza v Kopru, Knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani, Mestnem muzeju Idrija, ...), je odličen primer sobivanja, prepletanja in nadgrajevanja ilustracije kot izraznega načina z našo dediščino.

Ilustracije na razstavi oživijo s pripovedovanjem zgodb ljudi, ki so se ukvarjali z različnimi, danes manj znanimi poklici, kot so klekljarica, lečarica, furman, lončar, rezbar, drvar, pisar, suhorobar, brusar in ribič. Večina med njimi je danes dobila nove izraze in pomene. Avtorica izvirno uporablja različne izrazne tehnike, kot so dinamične ilustracije v stilu »možička kopitljačka«, ki ob potegu za vrstico stegnejo roke in noge in tako pokažejo, kaj delajo, s čim se ukvarjajo oziroma kakšen je njihov poklic.

Avtorica je ilustracije starih poklicev zelo izvirno preslikala na uporabne predmete iz blaga, kot so penasti igralni kvadri, s kate-

rimi otroci lahko rokujejo, jih preizkusijo, se nanje usedejo in se pri tem učijo. Ilustrirani kvadri, ki pripovedujejo zgodbe starih poklicev, so lahko tudi igrače, ki jih otroci poljubno sestavljajo, razstavljajo, podirajo, kotalijo in z njimi eksperimentirajo. To je tudi prvi korak k aktivnemu učenju.

Tako vzpostavljeno učno okolje otrokom vseh starosti in družinam ter vsem drugim obiskovalcem omogoča interakcijo med obiskovalci in razstavo. Okolje za aktivno učenje otrokom ponuja možnosti izbire in odločitve. V takem okolju otroci razpolagajo in rokujejo z materiali, izbirajo, načrtujejo in se odločajo, govorijo in razmišljajo o tem, kar delajo, ter, kadar jo potrebujejo, sprejemajo pomoč odraslih in vrstnikov. Otroci, ki se aktivno učijo, razvijajo sposobnosti razmišljanja in sklepanja, pa tudi sposobnosti razumevanja samih sebe in povezovanja z drugimi. V takem okolju obiskovalec ni pasiven, ampak aktiven. Pomemben element interaktivnega okolja za otroke je

* Doc. dr. Lea Kužnik, univ. dipl. etnol. in kult. antropol. in prof. soc., predavateljica, Fakulteta za turizem Brežice. 8250 Brežice, Cesta prvih borcev 36, E-naslov: lea.kuznik@gmail.com

Kaj pravi vrabček Firbček o poklicu pisarke?

Foto: Marko Škerlavaj, Ljubljana, 2. 9. 2010

Ko ilustracije postanejo igrače

Foto: Marko Škerlavaj, Ljubljana, 2. 9. 2010

otroška igra, dejavnost, ki spremeni odnos do realnosti, je notranje motivirana, svobodna in otroku prijetna. Je najpomembnejši način otrokovega učenja ter temelj razvoja mišljenja. Za otrokov razvoj je nujno potrebna aktivnost. Otroci se z igranjem učijo, lažje razumejo, povežejo in osmislijo vse tisto, kar so se naučili preko svojih idej, občutkov in odnosov. Z igro otrok pridobiva čutne vtise – ko tipa, opazuje, posluša, voja, se aktivno ukvarja z različnimi gradivi, sestavlja, pretaka, reže, gnete, v igri vlog med vrstniki pa pridobiva socialne izkušnje (Marjanovič Umek in Zupančič 2001: 45). Igrača je lahko vsak predmet, ki ga otrok med igro spremeni v igračo. Otrok med igranjem z igračami spozna svoje telo, svoje zmožnosti in okolje. Na razstavi Vrabček Firbček odkriva stare poklice so ilustracije postale del opreme prostora oziroma otroške igrače.

Vrste igrač in igralne navade so odvisne od časa, kulturnega okolja in družbenoekonomskih razmer, igrače pa so zrcalo časa, kraja in družbenih razmer. Igrače in igre so se v zgodovini spreminjale predvsem v materialih in izdelavi. Prve igrače so bile iz naravnih materialov: lesa, gline, kamna, kosti. Avtorica je skladno s sodobnostjo ilustracije obdelala z računalniško tehnologijo ter jih dala v uporabo otrokom; postale so otroške igrače.

Na Slovenskem poznamo celo paletu igrač iz različnih materialov, ki jih lahko obravnavamo po naslednji tipologiji: didaktične, konstrukcijske, funkcijske, domišljajske, zvočne, ustvarjalne igrače in namizne družabne igre. Različni tipi igrač se med seboj prepletajo. Igralne kvadre, na katere so preslikane izvirne ilustracije starih poklicev, obogatene s kratkim opisom poklica, po tej tipologiji uvrščamo med didaktične in konstrukcijske igrače.

Didaktične igrače so učenju namenjene igrače. Nekoč so bile to predvsem lesene domače živali, sestavljanke (»ščurkov skedenj«, »tidltačka«) in kocke z motivi. Didaktične igrače so si otroci v kmečkem okolju izdelali sami. Med pašo so si krajšali čas z izdelavo različnih igrač iz lubja in lesa. Mednje spada sestavljanika »ščurkov skedenj«, izdelana iz šestih različno izrezljanih deščic, sestavljenih v obliki paličaste rože. Razstavljeno igračo težko ponovno sestavimo. Najbolj priljubljene konstrukcijske igrače so bile škatle z lesenimi gradilnimi kockami, ki so se v mestih pojavile v drugi polovici 19. st. V večji leseni škatli so bile spravljene lesene kocke različnih velikosti, s katerimi so otroci zidali hiše, gradove, stopnice ipd. (Šantel 1966: 15).

Sestavljanje kakršnihkoli kock vse do sredine 19. stoletja ni bilo preveč cenjeno, šele s Fröblovimi vzgojno-izobraževalnimi teorijami so se lesene kocke za zidavo ali Anker gradilne kocke (imenovane po tovarni Anker) uvrstile med najpomembnejše igrače. Konec 19. st. so lesene gradilne kocke iz Nemčije začele svoj pohod po svetu. Po nekaj letih so prišle tudi k nam. Posebnost kock je bila v njihovem smiselnem dopolnjevanju in nadgrajevanju z drugimi kompleti (podobno kot današnje Lego kocke). V začetku 20. st. so bile kocke tako popularne, da so jih začeli ponarejati oz. izdelovati tudi drugi proizvajalci. Tovarna Anker je kocke nehala delati šele leta 1963 (Tomažič 1999: 34). Tudi obrtniki, mizarji, kolarji in sodarji so občasno izdelali kakšno igračo ali pohištveni kos posebej za otroke, potujoči krošnjariji pa so lesene igrače prodajali na sejnih. Torej so nekateri stari poklici, ki jih obiskovalci vseh starosti spoznavajo na interaktivni razstavi ilustracij Vrabček Firbček odkriva stare poklice, povezani tudi z igračami in opremo za otroke.

V zgodovini so nekatere igrače vplivale na otrokov razvoj. Z igro z igračami so otroci že v preteklosti pridobivali socialne izkušnje ter podlago za višje oblike učenja in razvoj mišljenja.

Otroci pridobivajo znanja o fizičnem in socialnem svetu, v katerem živijo, v interakciji s predmeti in z ljudmi. Raznolike možnosti spoznavanja in raziskovanja lastne kulturne dediščine otrokom omogoča tudi interaktivna razstava izvirnih ilustracij Vrabček Firbček odkriva stare poklice avtorice Irene Gubanc. Pri tem avtorica poudarja posamezne elemente naše kulturne dediščine ter jih zelo uspešno in inovativno izpopolni za sodobni čas. Razstava je namenjena vsem in vsakomur, otrokom vseh starosti, ter vsem odraslim, ki še niso pozabili, da so bili tudi sami nekoč otroci.

Viri in literatura

MARJANOVIČ UMEK, Ljubica in Maja Zupančič: *Psihologija otroške igre od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2001, 45.

ŠANTEL, Avgusta: Spomini na otroštvo. *Tedenska tribuna* 14(7), 21. februar 1966: 15.

TOMAŽIČ, Tanja: *Igrače: Zbirka Slovenskega etnografskega muzeja* (Katalog). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 1999, 34.